

УДК 330.322.14

К.О. Алексич, старший викладач кафедри бізнес-статистики та економічної кібернетики економічного факультету Донецького національного університету (м. Вінниця)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

У статті основні результати функціонування функціонування суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку, які впливають на результативність та ефективність їх діяльності у період фактичного існування в Україні за допомогою представлення офіційної статистичної інформації. Визначено актуальні проблеми та перспективи їх розвитку з урахуванням впливу на соціально-економічний стан країни. Виокремлено характерні ознаки і цілі їх запровадження на державному та регіональному рівнях, а також критерії, на підставі яких формуються необхідність створення територій пріоритетного розвитку, які є однією з чинних форм спеціальних правових режимів економічної діяльності в Україні. Проаналізовано основні результати функціонування суб'єктів господарювання на територіях пріоритетного розвитку України за період з початку їх заснування по 01.04.14 в аспекті окремих функціональних одиниць та напрямів економічної діяльності. Визначено ефективність застосування територій пріоритетного розвитку як інструмента державної регіональної політики, виокремлено проблеми досягнення територіями пріоритетного розвитку планових результатів ефективності діяльності.

Ключові слова: територія пріоритетного розвитку, спеціальний режим інвестиційної діяльності, вільна економічна зона, депресивна територія, регіональний розвиток.

Матеріал статті викладено на 12 сторінках. Стаття містить 2 таблиці та 12 найменувань літературних джерел.

К.А. Алексич

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ТЕРРИТОРИЙ ПРИОРИТЕТНОГО РАЗВИТИЯ

В статье исследованы особенности функционирования субъектов хозяйствования в условиях территорий приоритетного развития, результативность и эффективность их деятельности в период фактического существования в Украине с помощью представления официальной статистической информации, определения актуальных проблем и перспектив их дальнейшего развития, места и роли в социально-экономическом развитии страны. Выделены характерные признаки и цели их введения на государственном и региональном уровнях, а также критериев, на основании которых формируется необходимость создания территорий приоритетного развития, являющихся одной из действующих форм специальных правовых режимов экономической деятельности в Украине. Проанализированы основные результаты функционирования субъектов хозяйствования на территориях приоритетного развития Украины за период с начала их основания по 01.04.14 в аспекте отдельных функциональных единиц и направлений экономической деятельности. Определена эффективность применения территорий приоритетного развития как инструмента государственной региональной политики, выделены проблемы достижения территориями приоритетного развития плановых результатов эффективности деятельности.

Ключевые слова: территория приоритетного развития, специальный режим инвестиционной деятельности, свободная экономическая зона, депрессивная территория, региональное развитие.

К. Aleksych

FUNCTIONING FEATURES OF ECONOMIC ENTITIES IN TERMS OF PRIORITY DEVELOPMENT TERRITORIES

The article features the functioning of economic entities in terms of priority development territories, efficiency of their activities during the period of actual existence in Ukraine with the help of the official statistical information, determining the actual problems and prospects of their further development, place and role in the socio-economic development of the country. The characteristics and purposes of their introduction at the national and regional levels, criteria of priority development territories, one of the existing forms of special legal regimes of economic activity in Ukraine, was selected. The main results of the economic entities functioning on the territories of priority development of Ukraine was analyzed for the period from the beginning of their foundation to 01.04.14 in the aspect of the individual functional units and areas of economic activity. The efficiency of priority development territories as an instrument of regional policy and the problem of achieving the planned results of the priority development territories activity was determined.

Keywords: priority development territory, special regime of investment activity, free economic zone, depressive area, regional development.

Постановка проблеми. Наявність територіального дисбалансу у соціально-економічному розвитку регіонів та необхідність пошуку ефективних економічних механізмів його подолання актуалізують проблему підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах трансформаційних економічних відносин, інтеграційних і глобалізаційних процесів у світовій економіці за допомогою впровадження ефективної інвестиційної політики та залучення додаткових джерел фінансування, що визначають ефективність діяльності суб'єктів господарювання у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їх розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності. Управління регіональним розвитком на цій основі передбачає застосування важелів преференційного режиму інвестиційної діяльності з виділенням спеціальних територіально-економічних утворень – територій пріоритетного розвитку, що характеризуються сформованими несприятливими соціально-економічними умовами – з метою формування нових та відновлення існуючих робочих місць, розширення експортної бази та масштабів зовнішньоекономічного співробітництва, поліпшення платіжного балансу країни, підвищення ефективності використання територіальної ресурсної бази та стимулювання реструктуризаційних ринкових процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та функціонування територій пріоритетного розвитку присвячено праці зарубіжних вчених Н. Жек'є (Швейцарія), Я. Монкевич (Польща), Ж. Дюшен (Франція), Е. Лоувен (Німеччина), Р. Болін (США), К. Міягіва, (Японія) та вітчизняних науковців П. Жука [2], Г. Румянцевої [3], В. Пили [4], О. Анісімової [5], О. Маричевої [6], О. Чмир [7, 12], О. Зельдіної [8], О. Єгорової [10], К. Редько [11] та ін. В роботах наведених дослідників розглядаються поняття та основні підходи до визначення та класифікації економічних зон і депресивних регіонів, наводяться характерні елементи механізму та спеціального режиму, діючого на територіях пріоритетного розвитку, проте не сталося досягти єдності щодо понятійного апарату, типових ознак, класифікації, методичних основ розбудови територій пріоритетного розвитку та комплексного аналізу показників діяльності суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку. Саме вирішення узагальнюючих проблем теоретичного, методичного та практичного характеру дасть змогу зробити більш ефективним процес функціонування та розбудови територій пріоритетного розвитку.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку, результативності та ефективності їх діяльності у період фактичного існування в Україні за допомогою представлення офіційної статистичної інформації, визначення проблем та перспектив їх подальшого розвитку, виокремлення характерних ознак і цілей їх запровадження на державному та регіональному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Згідно чинного законодавства України територія пріоритетного розвитку визначається як територія, на якій склалися несприятливі соціально-економічні та екологічні умови, незадовільний стан зайнятості населення, і на якій запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць. Метою створення територій пріоритетного розвитку є формування нових та відновлення існуючих робочих місць за допомогою залучення іноземних і національних інвестицій під пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності, активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку держави [1].

Території пріоритетного розвитку є однією з чинних форм спеціальних правових режимів економічної діяльності в Україні, яка застосовується поряд зі спеціальними економічними зонами, технологічними парками та науковими парками. Перші території пріоритетного розвитку в Україні почали з'являтися з 1998 р., і невдовзі було утворено 72 території пріоритетного розвитку в 8 областях України (Волинській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Луганській, Сумській, Харківській, Чернігівській) та Автономній Республіці Крим. При запровадженні території пріоритетного розвитку розглядалися як інструмент державної регіональної політики подолання депресивних виявів у регіонах, який був спрямований на залучення інвестицій та створення нових робочих місць. Показники соціально-економічних результатів діяльності суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку доводять, що запроваджені території відіграли певну позитивну роль у покращенні соціально-економічної ситуації на регіональному рівні.

Актуальність створення територій пріоритетного розвитку в Україні визначається системою економічних факторів, до яких відносяться неефективність існуючого методу управління економікою, необхідність змін в господарській політиці, низька продуктивність державних підприємств, значний тягар бюджетного дефіциту та боргу, численні інвестиційні програми, що фінансуються за рахунок бюджету країни та ін. [2].

Усі критерії віднесення регіону до розряду територій пріоритетного розвитку можна поділити на три групи: 1) виробничі; 2) соціальні (у тому числі трудові й демографічні); 3) фінансово-бюджетні [3, 4].

До виробничих критеріїв слід віднести:

- монопрофільний характер виробництва (якщо одна галузь забезпечує близько половини зайнятих та обсягів виробництва);
- незворотні процеси згортання основної сфери застосування праці, здійснені директивно (закриття підприємства з автоматичним звільненням висококваліфікованих фахівців) або викликані поточною кон'юктурою світової економіки;
- суттєве скорочення темпів росту суспільного виробництва.

До складу соціальних критеріїв належать:

- високий рівень безробіття та дефіцит створюваних робочих місць та високе «навантаження» на одне робоче місце;
- низький рівень доходів населення;

- високе навантаження на одного працюючого по утриманню непрацюючих і непрацевдатних осіб;
- висока частка витрат на споживання («споживчий кошик») у сукупних доходах місцевого населення – більша за середню по країні;
- наявність суттєвих проблем у відтворенні населення (депопуляція).

У складі фінансово-бюджетних критеріїв виділено:

- низький рівень інвестицій в основні фонди або перехід з розширеного на просте відтворення у виробництві;
- занадто висока питома вага соціальних витрат у місцевому бюджеті;
- високий ступінь залежності місцевого бюджету від дотацій із бюджетів вищого рівня;
- низький рівень бюджетної самозабезпеченості (доходи місцевого бюджету по регіону на одного жителя у порівнянні з іншими регіонами країни).

Виділяють два основних концептуальних підходи до створення територій пріоритетного розвитку: територіальний підхід – територія пріоритетного розвитку функціонує як конкретно означена територія, на яку поширюється певний режим; режимний підхід – запровадження спеціального режиму, який надає певні переваги суб'єктам господарювання, які розташовано в будь-якій місцевості країни, за умови відповідності їх певним критеріям [5].

Держава, створюючи території пріоритетного розвитку, переслідує певні макроекономічні цілі економічного, науково-технічного та соціального характеру. До економічних цілей доцільно віднести [6]:

- залучення іноземного та національного капіталу для надання спеціальних пільгових економічних механізмів;
- використання переваг міжнародного поділу праці та міжнародного обігу капіталу для розширення експорту готової продукції, раціоналізації імпорту;
- зростання валютних надходжень до бюджетів регіону і держави.

До науково-технічних належать наступні цілі:

- залучення передових вітчизняних і закордонних технологій;
- прискорення інноваційних процесів і залучення зарубіжних фахівців і спеціалістів;
- підвищення ефективності використання потужностей та інфраструктури комплексу.

Соціально-економічними цілями є:

- прискорення розвитку регіону;
- підвищення зайнятості населення, боротьба з безробіттям;
- створення прошарку висококваліфікованої робочої сили у сфері управління та організації;
- задоволення потреб у високоякісних товарах народного споживання та насичення ринку.

Національна економіка та регіони за рахунок залучення іноземного капіталу отримують такі вигоди, як [7, 8]:

- більш раціональне використання місцевих природних ресурсів;
- впровадження нових технологій;
- розвиток торгово-експортних операцій, виробництво товарів на експорт;
- структурна перебудова національної і регіональної економіки;
- піднесення рівня зайнятості населення, створення робочих місць, зниження рівня безробіття;
- підвищення добробуту населення, насичення внутрішнього ринку високоякісними товарами;
- створення сприятливих умов для міжнародного кредитування;

отримання нових джерел фінансування;
можливості для підготовки і перепідготовки висококваліфікованих кадрів;
розвиток зовнішньоекономічних зв'язків;
соціально-економічне піднесення регіону.

Території пріоритетного розвитку застосовуються в Україні як інструмент стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в визначених 132 населених пунктах (в 58 селах і селищах, 28 селищах міського типу і 46 містах), 28 районах та одній області (станом на 01.04.14). При цьому, частину територій формують окремі адміністративно територіальні одиниці, а частину – їх угруповання. Загалом станом на 01.04.14 законодавчо передбачено функціонування 72 територій пріоритетного розвитку в 9 регіонах країни.

За період з 01.01.99 по 01.04.14 суб'єктами господарювання на 63 територіях пріоритетного розвитку України було досягнуто наступні основні результати:

- залучено інвестицій на суму 4,2 млрд. дол. США;
- створено 50709 нових робочих місць;
- отримано доходу від реалізації продукції на суму 148 млрд. грн. в т.ч. від реалізації на експорт 62,6 млрд. грн.;
- сплачено платежів до бюджетів та державних цільових фондів на суму 11,3 млрд. грн.;
- отримано податкових та митних пільг на суму 7,6 млрд. грн.

В табл. 1 [складена на основі даних Державної служби статистики України] наведено перелік всіх функціональних одиниць територій пріоритетного розвитку України, їх площа, термін дії спеціального режиму інвестиційної діяльності, період реалізації інвестиційних проектів суб'єктами господарювання та основні результати їх діяльності.

Серед обраних територій пріоритетного розвитку можна виділити лідерів за певними напрямками економічної діяльності, такими як (станом на 01.04.14):

- За залученням інвестицій (3,3 млрд. дол. США (або 79% від загального обсягу інвестицій за період з початку реалізації проектів) – «Сиваш», міста Донецьк, Красноармійськ, Артемівськ, Єнакієво, м. Харків та Закарпатська область.
- За створенням робочих місць (43378 нових робочих місць (86% від загальної кількості створених нових робочих місць за весь період з початку реалізації проектів) – «Велика Ялта», «Алушта», «Сиваш» Автономної Республіки Крим, міста Горлівка, Донецьк, Красноармійськ, Маріуполь, Артемівськ Донецької області, м. Нововолинськ і смт. Жовтневе Волинської області, міста Бердичів і Новгород-Волинський Житомирської області, м. Стаханів Луганської області, м. Харків та Закарпатська область.
- За доходом від реалізації продукції (123,4 млрд. грн. (83% від загального обсягу доходу отриманого суб'єктами господарювання за весь період з початку реалізації проектів) – «Сиваш» Автономної Республіки Крим, міста Горлівка, Донецьк, Єнакієво, Красноармійськ, Маріуполь, Артемівськ та Мар'їнського району Донецької області, м. Нововолинськ і смт. Жовтневе Волинської області, м. Харків та Закарпатська область.
- За обсягами платежів до бюджетів та державних цільових фондів (84% від загального обсягу платежів до бюджетів суб'єктами територій пріоритетного розвитку за період реалізації інвестиційних проектів) – «Сиваш» Автономної Республіки Крим, міста Горлівка, Донецьк, Красноармійськ, Маріуполь, Артемівськ і Краматорськ Донецької області, м. Харків та Закарпатська область.
- За обсягами податкових та митних пільг (7 млрд. грн. (92% від загального обсягу отриманих податкових пільг суб'єктами господарювання територій пріоритетного розвитку) – міста Горлівка, Донецьк, Єнакієво, Макіївка, Маріуполь, Артемівськ і Краматорськ Донецької області, м. Нововолинськ і смт. Жовтневе Волинської області та м. Харків.

Таблиця 1

Результати діяльності територій пріоритетного розвитку в Україні
(від початку реалізації інвестиційних проєктів станом на 01.04.14)

Регіон	Територія пріоритетного розвитку	Площа (км ²)	Термін дії спец. режиму економічної діяльності	Період фактичної реалізації проєктів (роки)	Інвестиції (млн. дол. США)	Створені нові робочі місця (од.)	Платежі до бюджетів та фондів (млн. грн.)	Податкові та митні пільги (млн. грн.)	Дохід від реалізації продукції (млн. грн.)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Донецька область	м. Вугледар	5,3	21.07.98 – 20.07.28	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	
	м. Горлівка	422		1999-2007	46,9	2031	571,3	114,3	7715,3	
	м. Дзержинськ	62		2001-2007	9,5	207	65,1	34,5	1183,7	
	м. Димитров	2,3		2001-2005	1,2	31	0,3	1,7	6,1	
	м. Добропілля	11,89		2000-2009	6,3	343	7,6	5,2	141,6	
	м. Донецьк	353,34		1999-2014	895,5	11860	2336,9	2063,9	43793	
	м. Єнакієве	42,5		2000-2007	193	437	169,1	2420	10039,5	
	м. Жданівка	2		не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.
	м. Кіровське	7,25		1999-2014	7,47	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
	м. Красноармійськ	39,3		1999-2014	457,1	1464	1352,5	60,4	8490,9	
	м. Макіївка	426		1999-2012	23,3	643	105,9	648,6	1126,9	
	м. Маріуполь	240,75		1999-2012	753,6	1171	459,1	100,3	5432,2	
	м. Новоградівка	6		не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.
	м. Селидове	11,4		2003-2005	4	164	5,1	2,2	9,3	
	м. Сніжне	18,9		2001-2010	9,5	406	18,2	5,4	130,3	
	м. Торез	105		2003-2007	1	200	2,9	2,4	6,7	
	м. Шахтарськ	51		2003-2007	3,4	0	1,9	0	0	
	Волноваський р-н	1850		1999-2010	10,6	44	11,7	4,7	482,2	
	Мар'їнський р-н	1350,5		1999-2014	82,2	393	109,3	2,5	7896,4	
	м. Костянтинівка	66,04		2000-2008	36	134	6,6	6,1	83,9	
	Костянтинівський р-н	1172		2002-2014	10,2	609	20	39	784,2	
	м. Артемівськ	74		2000-2014	252,3	865	333,6	1064,1	6449,2	
	м. Краматорськ	305,24		2000-2008	71,6	246	921,3	275,3	9050	
м. Красний Ліман	20	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.		
м. Слов'янськ	74	2002-2012	43,5	291	59,6	21,4	1076,9			
Амвросіївський р-н	500	2000-2002	0,7	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д		
Слов'янський р-н	1274	2001-2014	2,8	11	9,9	5	190,7			
м. Дружківка	34	2003-2008	27,1	160	46,2	2,6	547,6			
м. Зугрес	14,5	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.		
м. Іловайськ	10,8	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.		
м. Харцизк	19,3	2004-2012	26	4	363,4	1,7	1255,4			
Старобешівський р-н	1282	2003-2012	65,2	0	12,6	46,7	0			
Шахтарський р-н	1100	2002	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д		
Закарпатська область	Закарпатська обл.	12040	29.01.99 – 28.01.15	1999-2014	189,3	7665	396,3	79,4	2134	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Волинська область	м. Нововолинськ та смт. Жовтневе	17	01.01.00 – 01.01.29	2000-2013	41,4	2116	277,4	204	2727,7	
Сумська область	м. Шостка	43,69	01.01.00 – 31.12.29	2001-2010	1	112	3,69	0,32	20,7	
Житомирська область	м. Бердичів	35,33	01.01.00 – 31.12.29	2000-2014	25,8	797	110,3	13,9	813,5	
	м. Коростень	33,85		2000-2013	3,1	136	12,7	3,9	133,7	
	м. Новоград-Волинський	26,67		2001-2012	43	1406	145,8	44,9	1850,8	
	Коростенський р-н	1764		2004-2012	0,7	48	0,4	0	0	
	Новоград-Волинський р-н	2098		2004-2007	0,2	12	0,2	0,04	0,04	1,2
	Лугинський р-н	994		не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.
	Народицький р-н	1284		не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.
	Овруцький р-н	3222		2000-2005	1,9	60	20,5	2,5	3,5	118,5
	Олевський р-н	2248		2003-2009	0,6	64	2,75	н/д	н/д	30,8
	Малинський р-н	1406		2001	0	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Харківська область	Ємільчинський р-н	2112	01.01.00 – 31.12.29	2003-2007	1,1	80	1,3	1	21	
	Володарсько-Волинський р-н	869,8		2000-2012	21,3	532	244,6	4,4	1381,2	
Чернігівська область	м. Харків	350	01.01.00 – 31.12.29	2000-2014	207,7	9373	1047,2	172,8	11282,7	
	Городнянський р-н	1566	01.01.00 – 31.12.29	2002-2007	0,2	10	0,2	0,1	5,8	
	Корюківський р-н	1424		2000-2007	18,4	191	35	19,3	693,1	
	Новгород-Сіверський р-н	1804		2002-2007	3,4	17	8,2	0,8	151,3	
	Ріпкинський р-н	2105		2002-2008	12,8	308	9,9	8,57	66,2	
	Семенівський р-н	1470		2001-2007	1,4	11	0,2	0,05	1,5	
	Чернігівський р-н	2547		2001-2007	2,8	152	1	1,4	11,4	
	Щорський р-н	1283		2003-2005	0,3	24	0,05	0,1	0,5	
	м. Брянка	63,5		1999-2011	1,4	16	1	0	2	
	м. Первомайськ	8,854		2000-2007	0,9	131	3,3	0,7	49,8	
м. Стаханів	91,8	1999-2008		7,5	1158	21,5	5,8	37,9		
Луганська область	м. Красний Луч	153,56	07.08.99 – 03.02.99	2000-2006	2,9	97	1,7	1,7	69,9	
	Антрацитівський р-н	1700	07.08.99 – 03.02.99	2003-2009	1,6	37	4	1,9	1391,6	
	м. Краснодон	77,33		2000-2013	14	330	6,8	2,3	46,6	
	м. Свердловськ	83,84		1999-2011	17,3	99	9,4	8,4	104,8	
	Кремінський р-н	1627		2001-2006	4	256	5,1	3,1	79,2	
	Краснодонський р-н	1400		не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	не здійсн.	
	«Велика Ялта»	282,9		2000-2013	70	1273	121,1	20,3	680,6	
	«Алуща»	60		2001-2009	65,7	964	58,1	13,5	315,7	
	«Судак»	539		2001-2006	9,9	55	6,1	7,1	16,4	
	«Феодосія»	350		2001-2014	3,1	17	15,9	1	61,1	
«Сиваш»	1269,62	2000-2012		342,8	1225	1716,5	82	17399		
Автономна Республіка Крим	м. Керч	107,73	21.07.98 – 31.12.29	2000-2009	14,9	184	35,7	8,5	299,7	
	«Східний Крим»	2919		2001-2009	1,6	29	3,2	0,3	3	
	ВСЬОГО	62451,48		1999-2014	4147	50709	11320,5	7645,1	148038,9	

Економічна ефективність функціонування територій пріоритетного розвитку є досить високою: коефіцієнт виробничої віддачі інвестицій (відношення обсягу реалізованої продукції до обсягу залучених інвестицій) за період 1999-2014 склав 6,7, коефіцієнт бюджетної віддачі залучених інвестицій (відношення обсягу платежів до бюджетів та державних цільових фондів до обсягу залучених інвестицій) за період 1999-2014 склав 0,5. Крім того, держава заощадила 3,6 млрд грн. на створенні робочих місць з огляду на середню вартість одного робочого місця в різних галузях економіки [9].

Результати діяльності суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку відзначаються в останні роки негативною динамікою, яка супроводжується скороченням кількості діючих територій (з 59 до 10 одиниць), чисельності суб'єктів господарювання в їх рамках (з 374 до 14 одиниць), кількості інвестиційних проектів, що реалізуються ними (з 441 до 15 одиниць).

Період фактичної реалізації інвестиційних проектів є переважно короткостроковим, в основі чого лежать непривабливі умови інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, які склалися з 31.03.05 (момент скасування всіх фіскальних стимулів, передбачених на весь термін дії спеціального режиму інвестиційної діяльності). В основі цього рішення лежали аргументи щодо перевищення сум отриманих податкових пільг над обсягами сплачених платежів до бюджетів та державних цільових фондів. Станом на 01.04.05 бюджетний баланс по територіям пріоритетного розвитку був негативним і склав 4,5 млрд. грн [10, 11] (табл. 2).

До такого дисбалансу призвели певні нормативні недоробки засад діяльності територій пріоритетного розвитку в частині збалансованості системи фіскальних стимулів та переліку видів пріоритетної діяльності для суб'єктів господарювання окремих функціональних одиниць.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, ефективність діяльності суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку в перспективі могла бути значно більшою, адже фактичні результати їх функціонування є нижчими від планових значень. Незважаючи на це, залучення іноземного капіталу за допомогою територій пріоритетного розвитку надає змогу значно прискорити як економічний, так і соціальний розвиток регіону. Території пріоритетного розвитку як економічні інструменти мають залишитися в економічній політиці країни та застосовуватися у майбутньому з урахуванням набутого досвіду їх запровадження та використання.

Методика оцінки ефективності діяльності економічних суб'єктів в умовах територій пріоритетного розвитку повинна будуватись на принципах цільової спрямованості, комплексності, ефективності, координації з основними регіональними програмами та складатися з оцінки організаційно-правового забезпечення та оцінки соціально-економічних та бюджетно-фінансових результатів [7, 12].

У якості найважливіших та перспективних завдань державної політики у галузі територій пріоритетного розвитку для подальшого їх ефективного застосування в Україні можна виокремити наступні:

- запровадження гарантій стабільності спеціального режиму економічної діяльності на весь період дії угоди суб'єкта господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку;
- підпорядкування їх застосування системі організаційно-господарського забезпечення реалізації державних загальнонаціональної та регіональної стратегій економічного розвитку;

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
м. Новгород-Волинський	н/зст	0,8	н/зст	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	40	н/пр	2,1	2	н/пр	н/пр
Новгород-Волинський р-н	0,02	0,003	0,005	0,008	0,002	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
Овруцький р-н	1	1,9	0,6	н/зст	н/зст	н/з	н/з	н/з	н/з	н/з	()	()	()	()	()	()
Олевський р-н	0,04	н/зст	0,03	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з
Смілянський р-н	0,04	0,9	0,003	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
Володарсько-Волинський р-н м. Харків	0,6	3,7	0,1	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр
Городнянський р-н	78,7	53	40,8	68,5	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	0,02	н/пр	н/пр	0,2	н/пр
Короківський р-н	0,08	н/зст	0,02	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
Новгород-Сіверський р-н	13,9	0,4	4,9	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
Ріпкинський р-н	1,1	6,5	0,005	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
Семенівський р-н	1,2	7,1	0,06	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	0,07	н/пр	н/пр	н/з	н/з
Чернівецький р-н	0,05	н/зст	0,004	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
Щорський р-н	0,9	1,1	0,4	0,005	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
м. Первомайськ	0,08	0,005	0,003	н/зст	н/зст	н/з	н/з	н/з	н/з	н/з	()	()	()	()	()	()
м. Стаханів	0,4	0,2	0,09	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	()	()
м. Красний Луч	0,4	5,7	0,03	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	н/з	н/з
Антрацитівський р-н	1,2	н/зст	0,5	н/зст	н/зст	()	()	()	н/з	н/з	н/з	н/з	()	()	()	()
м. Краснодон	1,2	0,3	0,5	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з
м. Свердловськ	2	н/зст	0,2	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр
Кремінський р-н	2,5	5,4	0,5	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр
«Велика Ялта»	0,7	0,8	1,6	н/зст	0,002	()	()	()	н/з	н/з	н/з	н/з	()	()	()	()
«Алушта»	18,9	2,1	8,2	1,1	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр
«Судак»	6,1	3	4	0,4	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з
«Феодосія»	4,8	0,5	1,8	0,005	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	()
«Свявш»	0,7	0,2	0,08	н/зст	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/з	н/з	н/з	н/з	()	()	()	()
«Керч»	8,8	57	16,2	0,01	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	()
«Східний Крим»	3,5	2,2	2,7	н/зст	0,06	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з
ВСЬОГО	0,2	0,1	0,1	0,01	н/зст	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/пр	н/з
	696,2	1228,9	21835,8	70,2	0,8	1,6	0,04	386	2	14,1	781	1,7	4,9	2	7,3	5,3

Умовні позначення: н/зст – пільга передбачена, але не застосовувалася; н/з – реалізація інвестиційних проектів не здійснювалася; () – пільга не передбачена та не застосовувалася в рамках режиму економічної діяльності.

Примітка: до табл. 2 не включено території, суб'єкти господарювання яких жодного разу не скористалися пільгами.

- запровадження системи державної підтримки, переважно непрямої, для суб'єктів господарювання;
- удосконалення чинної системи звітності за допомогою акумулювання в узагальнених показниках результатів діяльності завершених інвестиційних проектів;
- забезпечення відкритості основних результатів діяльності суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку.

Вивчення специфіки механізму територій пріоритетного розвитку призводить до висновку про необхідність встановлення переліку галузей та видів діяльності, на розвиток яких спрямований спеціальний податковий, митний, валютно-фінансовий та організаційно-правовий режим. Правильне визначення пріоритетів дозволить скоротити витрати коштів та часу, надати програмі розвитку регіону цільової спрямованості та відкоригувати структуру територіального господарського комплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 2673-ХІІ.
2. Жук П.В. Території пріоритетного розвитку як форма активізації інвестиційної діяльності в гірських зонах України / П.В. Жук // Регіональна економіка. – 2012. – № 3. – С. 75-85.
3. Румянцева Г.І. До питання ефективності функціонування територій пріоритетного розвитку / Г.І. Румянцева // Регіональна економіка. – 2010. – №1. – С. 240-247.
4. Пила В.І. Про перспективи спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку в Україні / В.І. Пила, О.С. Чмир, В.В. Загородній // Економіка України. – 2002. – №4. – С. 11-16.
5. Анісімова О.М. Управління інвестиційною діяльністю підприємства в умовах спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / О.М. Анісімова. – Донецьк, 2004. – 20 с.
6. Маричева О.В. Управління інвестиційними проектами в умовах ВЕЗ / О.В. Маричева // Фінанси України. – 2003. – №9. – С. 71-78.
7. Чмир О.С. Спеціальні (вільні) економічні зони і території пріоритетного розвитку (науково-методичні аспекти): [монографія] / О.С. Чмир. – К.: НДЕІ Міністерства економіки України. Східний видавничий дім, 2001. – 276 с.
8. Зельдіна О.Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / О.Р. Зельдіна; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2007. – 35 с.
9. Перелік показників щодо визначення ефективності функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності : наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та інших органів [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0217-05>
10. Єгорова О.О. Території пріоритетного розвитку в Україні: проблеми та перспективи / О.О. Єгорова // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2011. – Вип. 32. – С. 76-79.
11. Редько К.Ю. Аналіз системи пільг і стимулів, що впроваджувались для суб'єктів СЕЗ і ТПР / К.Ю. Редько // Актуальні проблеми економіки України. – 2012. – № 11(137). – С. 154-160.
12. Чмир О.С. Аналіз результатів функціонування вітчизняної системи СЕЗ і ТПР та перспективи її подальшого розвитку / О.С. Чмир, В.І. Пила, В.М. Хілько // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. / наук. ред. І. Манцурова. – К. : НДЕІ, 2011. – № 10. – С. 173-185.